

УДК: 316.346.32-053.6:361.65:17.022

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1\(41\)-1190-1198](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1(41)-1190-1198)

Ковальчук Зоряна Ярославівна доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Навчально-наукового Інституту управління, психології та безпеки, Львівський державний університет внутрішніх справ, <https://orcid.org/0000-0002-2355-2129>

Козира Петро Володимирович доцент кафедри практичної психології Навчально-наукового Інституту управління, психології та безпеки, Львівський державний університет внутрішніх справ, <https://orcid.org/0000-0002-3046-9841>

ВПЛИВ ВОЛОНТЕРСТВА НА ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу волонтерської діяльності на формування гуманістичних цінностей у сучасній молоді, особливо в умовах соціальних та економічних криз. Волонтерство, як важлива складова соціального життя, сприяє розвитку моральних якостей, таких як альтруїзм, емпатія, толерантність, відповідальність та соціальна справедливість. Завдяки участі в добровільній діяльності молоді вдається не лише допомагати тим, хто цього потребує, але й формувати в собі важливі цінності, які відповідають принципам гуманізму.

Волонтерська діяльність є потужним інструментом соціалізації та розвитку моральних орієнтирів, адже вона стимулює молодь до усвідомлення потреб інших людей, особливо найбільш вразливих категорій населення, і сприяє розвитку емпатії та співчуття. Стаття акцентує увагу на тому, що волонтерство дозволяє молодим людям краще зрозуміти соціальні проблеми та активно брати участь у їх вирішенні, що допомагає формувати їхню відповідальність перед суспільством.

Особливу увагу в дослідженні приділено впливу волонтерства на формування громадянської активності та відповідальності, розвитку соціальної компетентності та здатності діяти в нестандартних ситуаціях. Виявлено, що участь у волонтерських ініціативах допомагає молоді стати більш морально відповідальними, здатними до рефлексії і самовдосконалення. Окрім того, волонтерство надає можливість молодим людям формувати духовні потреби, що забезпечують мотивацію до життєдіяльності та розвитку.

У статті підкреслюється, що волонтерська діяльність є важливим механізмом формування гуманістичних цінностей, які сприяють позитивним змінам у суспільстві та розвитку людяності й співчуття. В результаті,

волонтерство не тільки змінює соціум, але й сприяє самопізнанню та розвитку волонтера як особистості, формуючи відповідальну, морально здорову людину, готову діяти на благо інших.

Ключові слова: волонтерство, гуманістичні цінності, кризове суспільство, особистісні якості, мотивація волонтерства, молодь.

Kovalchuk Zoryana Yaroslavivna Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of General and Social Psychology of the Educational and Scientific Institute of Management, Psychology and Security of the Lviv State University of Internal Affairs, <https://orcid.org/0000-0002-2355-2129>

Kozyra Petro Volodymyrovych Associate Professor of the Department of Practical Psychology of the Educational and Scientific Institute of Management, Psychology and Security of the Lviv State University of Internal Affairs, <https://orcid.org/0000-0002-3046-9841>

THE IMPACT OF VOLUNTEERING ON THE FORMATION OF HUMANISTIC VALUES IN MODERN YOUTH IN A CRISIS SOCIETY

Abstract. The article is devoted to the study of the influence of volunteering on the formation of humanistic values in modern youth, especially in conditions of social and economic crises. Volunteering, as an important component of social life, contributes to the development of moral qualities, such as altruism, empathy, tolerance, responsibility and social justice. Through participation in voluntary activities, young people manage not only to help those in need, but also to form important values in themselves that correspond to the principles of humanism. Volunteering is a powerful tool for socialization and the development of moral guidelines, as it stimulates young people to become aware of the needs of other people, especially the most vulnerable categories of the population, and promotes the development of empathy and compassion. The article emphasizes that volunteering allows young people to better understand social problems and actively participate in solving them, which helps to form their responsibility to society. The study pays special attention to the impact of volunteering on the formation of civic activity and responsibility, the development of social competence and the ability to act in non-standard situations. It was found that participation in volunteer initiatives helps young people become more morally responsible, capable of reflection and self-improvement. In addition, volunteering provides an opportunity for young people to form spiritual needs that provide motivation for life and development. The article emphasizes that volunteering is an important mechanism for the formation of humanistic values, which contribute to positive changes in society and the development of humanity and compassion. As a result, volunteering not only

changes society, but also contributes to the self-knowledge and development of the volunteer as a person, forming a responsible, morally healthy person, ready to act for the benefit of others.

Keywords: volunteering, humanistic values, crisis society, personal qualities, motivation for volunteering, youth.

Постановка проблеми. У сучасному світі, позначеному соціальними, економічними та політичними кризами, особливо в умовах воєнних конфліктів, питання формування гуманістичних цінностей у молодого покоління набуває особливої значущості. Волонтерська діяльність як форма соціальної активності є дієвим інструментом не лише для підтримки постраждалих, а й для розвитку моральних та етичних якостей особистості. Залучення молоді до волонтерства створює сприятливі умови для формування таких гуманістичних цінностей, як співчуття, солідарність, взаємодопомога та відповідальність, що є основою для побудови здорового і стійкого суспільства.

Актуальність теми обумовлена тим, що в умовах кризового суспільства, де домінують стресові фактори, соціальна дезорієнтація та моральна нестабільність, особливо важливо забезпечити молоді можливість активно взаємодіяти з соціумом на основі гуманістичних принципів. Волонтерство допомагає молодим людям усвідомити цінність людського життя, розвинути емпатію та відповідальність за власні дії, що є важливими компонентами їхньої особистісної зрілості та соціальної адаптації.

Залучення молоді до волонтерської діяльності є також відповіддю на виклики сучасного кризового суспільства, оскільки сприяє подоланню апатії, зниженню рівня агресивності та формуванню активної громадянської позиції. Особливо важливим є дослідження впливу волонтерства на емоційно-психологічний розвиток молоді, їхні ціннісні орієнтації та моральні переконання в умовах соціальних потрясінь.

Таким чином, дослідження впливу волонтерства на формування гуманістичних цінностей сучасної молоді є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Результати цього дослідження можуть стати основою для розробки програм соціальної підтримки та виховання молоді, орієнтованих на утвердження гуманістичних цінностей, необхідних для стабілізації суспільства в кризовий період.

Волонтерство є соціально-психологічним феноменом, який глибоко впливає як на індивідуальну, так і на колективну свідомість. Психологічна складова волонтерської діяльності пов'язана з розвитком особистісних якостей, морально-етичних переконань, емоційної стійкості та соціальної відповідальності. Залучення до волонтерської діяльності створює середовище, де індивід взаємодіє з іншими, вирішує проблеми, долає виклики та розвиває свої психологічні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цей феномен досліджували Л. Коломієць, яка досліджувала соціально-психологічні аспекти волонтерства,

зокрема його роль у формуванні ціннісних орієнтацій та соціальної активності молоді [4]; Н. Вайнілович – аналізує мотивацію та психологічні особливості волонтерів, а також вплив волонтерської діяльності на розвиток емоційної стійкості особистості [1]; Л. Романкова – вивчає особливості волонтерської діяльності в умовах соціальних криз, зокрема її вплив на адаптацію та морально-психологічний стан молоді [9]; Н. Гаврилова – досліджує психологічні механізми волонтерської активності та її роль у зміцненні громадянської позиції особистості [5]; Л. Кобелянська – займається вивченням гендерних аспектів волонтерської діяльності та соціальної взаємодії; В. Бойко – розглядає роль волонтерства у формуванні соціальної згуртованості та громадянської активності в Україні; Г. Грабар – аналізує вплив волонтерської діяльності на психологічне благополуччя волонтерів, зокрема зменшення рівня стресу та підвищення життєстійкості; І. Семків розкриває статево-рольовий аспект цього феномену [10].

Також дослідженнями волонтерства в контексті соціальних і кризових умов займаються науковці Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, які вивчають феномени громадянської активності, соціальної підтримки та психологічної допомоги.

Ці дослідження є особливо актуальними у період воєнних дій, коли волонтерська діяльність набула масового характеру та стала важливим чинником підтримки українського суспільства.

Метою нашої статті є розкрити роль волонтерства у формуванні гуманістичних цінностей сучасної молоді у кризовому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Волонтерство беззаперечно впливає на особистісні якості молодих осіб. Воно сприяє формуванню альтруїзму, емпатії, терпимості та відповідальності. У процесі допомоги іншим людина розвиває здатність розуміти чужі емоції, потреби та переживання, що є основою для формування емпатійного мислення. Через безкорисливу діяльність волонтери відчують особистісний ріст, що посилює їхню самооцінку, віру в себе та свої можливості.

О. Круцюк досліджує, як особистісні риси волонтерів пов'язані з їхніми емоційно-вольовими якостями. Авторка аналізує, які психологічні характеристики сприяють ефективній волонтерській діяльності, зокрема, як емоційна стійкість, мотивація та вольові риси впливають на здатність особистості займатися волонтерством. Дослідження підкреслює важливість розвитку цих якостей для підвищення ефективності волонтерської діяльності та особистісного зростання волонтерів [5].

Л. Романкова зазначає, що особистість волонтера характеризується альтруїстичною спрямованістю, яка виражається в таких елементах особистості, як ціннісні орієнтації, потреби, установки, цілі та ідеали [9].

Д. Тригуб виокремлює наступні особистісні характеристики волонтерів: альтруїзм, громадську активність, організованість, відповідальність та комунікабельність [4].

О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська, О. Карпенко, Н. Комарова, Т. Лях, О. Стецьков та О. Яременко також досліджували волонтерську діяльність та особистісні якості волонтерів, зокрема їхню емпатійність та альтруїстичну поведінку [7].

Мотивація волонтерської діяльності є складною та багатогранною. Основними психологічними мотивами виступають альтруїзм як бажання допомагати іншим без очікування винагороди, соціальна інтеграція як потреба бути частиною спільноти, взаємодіяти з однодумцями, потреба у самореалізації, адже волонтерство допомагає особистості відчувати свою значущість та вплив на суспільство; компенсаторні механізми – бажання подолати власні психологічні труднощі чи заповнити внутрішню порожнечу через допомогу іншим [1; 4; 7].

Волонтерська діяльність має позитивний вплив на психічне здоров'я та емоційний стан особистості. По-перше, вона знижує рівень стресу, адже активна діяльність у волонтерському середовищі допомагає подолати відчуття безпорадності й апатії, які часто виникають під час кризових ситуацій.

Також відбувається покращення емоційного стану. Допомога іншим сприяє виділенню «гормонів щастя» – окситоцину, серотоніну, що створюють відчуття задоволення та радості. Не слід забувати й про те, що відбувається профілактика психологічного вигорання. Хоча волонтерство потребує значної віддачі, воно також приносить внутрішнє задоволення від усвідомлення своєї корисності.

Особливо важливою є роль волонтерства в умовах кризового суспільства, оскільки воно сприяє розвитку психологічної резилієнтності – здатності протистояти стресам і адаптуватися до змін. Волонтери вчаться знаходити сенс навіть у складних життєвих ситуаціях, що допомагає їм зміцнювати свою емоційну стійкість та віру у позитивне майбутнє.

Волонтерська діяльність є потужним чинником соціалізації особистості. Людина відчуває себе частиною спільноти, знаходить підтримку, створює нові соціальні зв'язки. Спільна діяльність у волонтерських групах зміцнює відчуття приналежності, довіри до інших та відчуття взаємної підтримки [7].

Волонтерство є середовищем для засвоєння та закріплення гуманістичних цінностей, таких як милосердя, солідарність, взаємодопомога, повага до гідності людини. У процесі надання допомоги формується світогляд, орієнтований на розуміння соціальної справедливості та необхідності колективної відповідальності [10].

Попри позитивний вплив, волонтерство може супроводжуватися емоційним виснаженням, зіткненням із важкими психологічними переживаннями, зокрема, в умовах воєнного часу чи гуманітарних криз. Тому важливою є організація психологічної підтримки волонтерів, щоб забезпечити їхню емоційну безпеку та збереження мотивації.

Таким чином, психологічна складова волонтерства охоплює як внутрішні процеси розвитку особистості, так і зовнішні аспекти соціальної взаємодії. Волонтерська діяльність є не лише інструментом допомоги суспільству, а й засобом для особистісного зростання, формування психологічної стійкості та засвоєння гуманістичних цінностей, що є основою для побудови здорового й відповідального громадянського суспільства.

У Законі України «Про волонтерський рух» визначено, що волонтер – це фізична особа, яка на добровільних засадах здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, спрямовану на суспільно корисні цілі. Волонтерською діяльністю можуть займатися особи, які досягли 16 років, а у виняткових випадках (за згодою одного з батьків або опікуна) – з 15 років [8].

Ми поділяємо точку зору О. Безпалько, Н. Заверико та І. Зверевої, що волонтер – це, насамперед, доброзичлива та чуйна людина, яка володіє високими комунікативними навичками, вміє привертати до себе інших, розуміє їхні проблеми й здатна співпереживати, а також прагне безкорисливо допомагати у вирішенні складних життєвих ситуацій. До особистісних якостей волонтера належать порядність, уважність, відповідальність і відкритість у спілкуванні з людьми [2, с. 52].

За переконанням М. Дейчаківського, волонтери є найактивнішими представниками різних верств населення, які прагнуть своєю діяльністю та залученістю сприяти зміцненню демократичних процесів в Україні, зробити реальний внесок у покращення становища соціально вразливих груп населення, а також у розвиток культурної та соціальної сфер [3].

Ми підтримуємо позицію науковців, які стверджують, що волонтер – це особа, яка добровільно, без прагнення продемонструвати свої моральні чи законодавчі обов'язки, керується ідеалами суспільної та особистої солідарності. Волонтер, проявивши здатність виконувати як громадянські, так і особисті обов'язки, надалі присвячує свою діяльність суспільству, допомагає вирішувати соціальні проблеми та надає пріоритет турботі про вразливі верстви населення. Згідно із Загальною декларацією волонтерів, волонтерська діяльність є активною участю громадян у суспільному житті, що сприяє загальному підвищенню якості життя, особистісному розвитку, зміцненню почуття солідарності, побудові справедливого та мирного суспільства. Вона також підтримує соціально-економічний розвиток, створює нові професії та робочі місця, часто проявляючись у колективній діяльності в межах різних організацій [1].

Аналіз наукових досліджень свідчить, що волонтерська діяльність має універсальний характер і представлена як в Україні, так і в інших країнах світу (США, Японія, Австрія, Італія, Німеччина, Великобританія, Франція тощо). У багатьох державах вона закріплена на законодавчому рівні та має особливості, пов'язані з інноваційними підходами до виховання молоді, особливо студентської.

Студентський період – це час усвідомлення власних дій, формування моральних понять і критичної оцінки власної поведінки. У цей час молодь намагається побачити моральні якості у вчинках інших, відображаючи їх на себе, що сприяє розвитку моральних цінностей. Для формування морального потенціалу молоді важливо не лише знайомити її з основними людськими цінностями, але й допомогти осмислити їх у власному житті. Це створює основу для життя згідно з цими цінностями та формування духовних потреб, які мотивують життєдіяльність молоді особистості.

Висновки. Волонтерська діяльність відіграє ключову роль у формуванні гуманістичних цінностей сучасної молоді, особливо в умовах кризового суспільства. Завдяки волонтерству відбувається усвідомлення та засвоєння таких важливих цінностей, як милосердя, доброта, толерантність, відповідальність, співчуття, соціальна справедливість і людська гідність.

Процес волонтерської роботи створює середовище, де молода людина вчиться бачити та розуміти потреби інших, проявляти емпатію й альтруїзм, що є основою для морального та духовного розвитку особистості. Важливо підкреслити, що волонтерська діяльність не лише допомагає вирішувати соціальні проблеми, а й сприяє трансформації світогляду волонтера, підвищуючи його соціальну компетентність та комунікативну свідомість.

Залучення молоді до волонтерства є ефективним інструментом виховання громадянської відповідальності, соціальної активності й здатності діяти в нестандартних умовах. Волонтерство стимулює особистісне зростання, розвиває здатність до рефлексії та самовдосконалення, що, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток суспільства загалом.

Таким чином, волонтерська діяльність є потужним засобом формування гуманістичних цінностей у молодіжному середовищі, сприяє становленню зрілої, морально відповідальної та соціально активної особистості, яка здатна не лише усвідомлювати виклики сучасного світу, але й діяти на користь спільноти.

Література:

1. Вайнілович Н. А. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект. *Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2010. № 2. С. 407–410.
2. Волонтерство : poradnik dla organizatora wolonterskiego ruchu / О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверева [та ін.] ; уклад. Т. Л. Лях. – К. : ВГЦ «Волонтер», 2001. 176 с.
3. Дейчаківський М. Роль громадських організацій в Україні. *Громада*. 1995. № 3. С. 10–15.
4. Коломієць Л. І., Глиздова А. Ю., Узвенчук В. С. Психологічні особливості мотивації волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2017. № 5 (9). С. 81–88.
5. Круцюк О. В. Взаємозв'язок особистісних та емоційно-вольових характеристик волонтера. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. Сєвєродонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2018. №3 (47). Т. 2 С. 53–59.

6. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Волинський державний університет імені Лесі Українки. Проблеми педагогічних технологій: збірник наукових праць*. Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3–4. С. 139–144.

7. Лях Т. Л. Мотивація до волонтерської діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22 (8). С. 84–91.

8. Про волонтерський рух : Закон України від 13 квіт. 2010 р., № 2118-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/748-2004-%D1%80>

9. Романкова Л. Волонтерська діяльність як складова формування моральних цінностей студентської молоді. *Вища освіта України*. Вип. 4, 2015. С.54-60.

10. Семків І. І. Волонтерська активність студентської молоді: статево-рольовий аспект. *Проблеми політичної психології*. 2016. № 3. С. 234–245.

References:

1. Vainilovych N. A. Volonterskyi rukh u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi: motyvatsiinyi aspekt [Volunteer movement in modern Ukrainian society: motivational aspect]. *Metodolohiia, teoriia i praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspilstva*. 2010. № 2. S. 407–410 [in Ukrainian].

2. Volonterstvo : poradnyk dlia orhanizatora volonterskoho rukhu [Volunteering: a guide for the organizer of the volunteer movement]/ O. V. Bezpalko, N. V. Zaveryko, I. D. Zvierieva [ta in.] ; uklad. T. L. Liakh. – K. : VHTs «Volonter», 2001. 176 s [in Ukrainian].

3. Deichakivskiy M. Rol hromadskykh orhanizatsii v Ukraini [The role of public organizations in Ukraine]. *Hromada*. 1995. № 3. S. 10–15 [in Ukrainian].

4. Kolomiiets L. I., Hlyzdova A. Yu., Uzvenchuk V. S. Psykholohichni osoblyvosti motyvatsii volonterskoi diialnosti [Psychological features of motivation for volunteering]. *Psykhologichnyi chasopys*. 2017. № 5 (9). S. 81–88 [in Ukrainian].

5. Krutsiuk O. V. Vzaiemozviazok osobystisnykh ta emotsiino-volovykh kharakterystyk volontera [The relationship between the personal and emotional-volitional characteristics of a volunteer]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*. Sievierodonetsk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2018. №3 (47). T. 2 S. 53–59 [in Ukrainian].

6. Liakh T. L. Volonterstvo yak suspilnyi fenomen [Volunteering as a social phenomenon]. *Volynskiy derzhavnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. Problemy pedahohichnykh tekhnolohii: zbirnyk naukovykh prats*. Luts'k : Volynskiy akademichnyi dim, 2004. Vyp. 3–4. S. 139–144 [in Ukrainian].

7. Liakh T. L. Motyvatsiia do volonterskoi diialnosti [Motivation for volunteering]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. 2012. № 22 (8). S. 84–91 [in Ukrainian].

8. Pro volonterskyi rukh : Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2010 r., № 2118-VI [On the volunteer movement: Law of Ukraine of April 13, 2010, No. 2118-VI] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/748-2004-%D1%80> [in Ukrainian].

9. Romankova L. Volonterska diialnist yak skladova formuvannia moralnykh tsinnosti studentykoi molodi [Volunteering as a component of the formation of moral values of student youth]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. Vyp. 4, 2015. S.54-60 [in Ukrainian].

10. Semkiv I. I. Volonterska aktyvnist studentykoi molodi: statevorolovyi aspekt [Volunteer activity of student youth: gender role aspect]. *Problemy politychnoi psykholohii*. 2016. № 3. S. 234–245 [in Ukrainian].